OPORTUNITATEA EXCLUDERII ASIGURATORULUI DIN CERCUL VICTIMELOR PREVĂZUTE LA ART. 238 DIN CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

THE POSSIBILITY OF EXCLUDING THE INSURER FROM THE CIRCLE OF VICTIMS PROVIDED FOR IN ART. 238 OF THE CRIMINAL CODE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 343.72:368.042:343(478)(094.4) **https://doi.org/10.59295/spd2025j.11**

Andrei STRATAN
ORCID: 0000-0002-1590-7209
E-mail: andrei.stratan95@gmail.com
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Dan FURCULIȚA
ORCID: 0009-0004-2928-5705
E-mail: dan.furculita.99@gmail.com
Institutul Național al Justiției, Chișinău, Republica Moldova

Summary*.The economic crime phenomenon constitutes a significant obstacle to the normal development of the market economy, affecting its stability and functioning. In this context, the role of the legislator becomes essential in establishing appropriate legal-criminal instruments for the prevention and sanctioning of acts which, by their nature, are likely to harm the national economy. The victim of the offence, in general, and of the offences provided for in Article 238 of the Criminal Code of the Republic of Moldova is the holder of the infringed social values. The victim of the offence is the subject of the (criminally protected) social relations against whom the perpetrator directs the harmful act and, where applicable, suffers the harmful consequence. We argue that in cases where compensation or insurance indemnity is obtained through deception, the perpetrator aims to permanently deprive the insurer of financial means by appropriating the compensation or indemnity received. Therefore, the perpetrator seeks the goal of unlawful appropriation, not the temporary use of the obtained funds. This research also proposes, as reference models, the legislation of other states that have adopted a different approach to the criminalization of such acts.*

Keywords*: compensation/insurance indemnity, temporary use, insurer, fraud.*

INTRODUCERE

Fenomenul infracțional de natură economică constituie un obstacol semnificativ în calea dezvoltării normale a economiei de piață, afectând stabilitatea și funcționarea acesteia. În acest context, rolul legiuitorului devine esențial în instituirea unor instrumente juridico-penale adecvate pentru prevenirea și sancționarea faptelor care, prin natura lor, sunt susceptibile să aducă atingere economiei naționale. Victima infracțiunii, în general,

și a infracțiunilor prevăzute la art. 238 CP RM, în mod special, este titularul valorilor sociale lezate. Victima infracțiunii este subiectul relațiilor sociale (protejate penal) în direcția căreia făptuitorul își îndreaptă fapta prejudiciabilă și, după caz, căreia i se cauzează o urmare prejudiciabilă.

MATERIAL ȘI METODĂ

Demersul științific întreprins are la bază analiza doctrinei de specialitate, atât naționale, cât și internaționale, a normelor juridice penale interne, precum și a practicii judiciare din Republica Moldova.

Selecția surselor bibliografice a contribuit în mod direct la conturarea metodologiei utilizate în cercetare.

Pentru realizarea obiectivelor și atingerea scopului propus, au fost aplicate următoarele metode de investigare: metoda logică (rațională), metoda sistemică și metoda empirică.

Metoda logică a fost aplicată cu preponderență în interpretarea conținutului infracțiunilor reglementate de art. 238 din Codul penal al Republicii Moldova, precum și în procesul de diferențiere a acestora față de alte infracțiuni de natură similară.

Metoda sistemică a fost utilizată în scopul analizării elementelor constitutive ale infracțiunilor prevăzute la art. 238 CP RM, prin corelarea dispozițiilor acestui articol cu alte norme incriminatorii relevante.

Metoda empirică a fost aplicată în examinarea jurisprudenței naționale privind răspunderea penală pentru obținerea prin fraudă a creditului, împrumutului, despăgubirilor sau indemnizațiilor de asigurare.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

În contextul art. 238 CP RM, legiuitorul moldav indică expres cine poate fi victimă a acestor infracțiuni. În mod particular, la dispoziția art.238 CP RM sunt indicate următoarele patru entități pasibile să figureze în calitate de victimă:

a) instituția financiară;

b) organizația financiară nebancară;

c) asociația de economii și împrumut;

d) asigurătorul.

Pe parcursul studiului dat va fi argumentată necesitatea aflării asiguratorului în calitate de victimă sub egida infracțiunilor prevăzute la art. 190 CP RM, decât cele prevăzute la art. 238 CP RM.

În sensul art.1822 CC RM asigurătorul este parte a contractului de asigurare. Potrivit art.4 din Legea RM nr.92/2022 prin asigurător (societate de asigurare) trebuie să înțelegem „o persoană juridică care desfășoară activitate de asigurare în baza unei licențe pentru desfășurarea activității de asigurare, acordată de autoritatea de supraveghere” [1]. Iar conform art.3 din Legea RM privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto

pentru pagube produse de vehicule, nr.106 din 21.04.2022 prin asigurător RCA trebuie de înțeles „un asigurător licențiat să desfășoare activitate de asigurare obligatorie RCA”.

Constatăm lipsa unei raţiuni în a incrimina fapta de dobândire prin înşelăciune a despăgubirii sau a indemnizaţiei de asigurare din contul asigurătorului alături de fapta de dobândire prin înşelăciune a creditului sau a împrumutului. În acest sens subliniem că incriminarea faptei de obţinere prin înşelăciune a despăgubirii sau a indemnizaţiei de asigurare din contul asigurătorului contravine esenţei infracţiunilor prevăzute la art.238 CP RM. În fapt, asigurătorul (societatea de asigurare) nici nu poate fi victimă a infracţiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Asigurătorul poate fi victimă a infracţiunii de escrocherie. În drept însă, legiuitorul a admis o posibilitate inexistentă atunci când a atribuit asigurătorul în categoria victimelor infracţiunilor specificate la art.238 CP RM.

Scopul final pe care-l urmăreşte făptuitorul este ceea ce delimitează infracţiunea de dobândire ilegală a creditului de sustragerea prin înşelăciune a mijloacelor acordate cu titlu de credit. În primul caz, făptuitorul urmăreşte scopul folosirii temporare a mijloacelor băneşti obţinute, întrucât intenţionează să ramburseze creditul acordat. În opoziţie, în situaţia escrocheriei în sfera creditării făptuitorul urmăreşte scopul de cupiditate.

În cazul obţinerii prin înşelăciune a despăgubirii sau a indemnizaţiei de asigurare făptuitorul urmăreşte să-l deposedeze definitiv pe asigurător de mijloacele băneşti formând despăgubirea sau indemnizaţia de asigurare primită. Mai exact, făptuitorul urmăreşte scopul de sustragere, dar nu scopul folosinţei temporare a banilor obţinuţi.

În vederea susţinerii argumentelor invocate privind lipsa raţionamentului de a include asiguratorul în calitate de victimă la art. 238 CP RM, va fi prezentat exemplul de incriminare a altor state ale faptelor analog.

În legislaţiile altor state, dobândirea prin înşelăciune a despăgubirii sau a indemnizaţiei de asigurare este tratată drept înşelăciune (escrocherie) sau înşelăciune în sfera asigurărilor (escrocherie în sfera asigurărilor).

În niciuna dintre legislaţiile străine studiate nu am identificat o atare viziune: atunci când prezentarea unor informaţii false în scopul obţinerii unei despăgubiri/indemnizaţii de asigurare să fie incriminată alături de prezentarea unor informaţii false în scopul obţinerii unui credit sau a unui împrumut. Or, în esenţă, cele două fapte au natură juridică diferită. Astfel, dacă în cazul prezentării unor informaţii false în scopul obţinerii unui credit sau a unui împrumut făptuitorul urmăreşte drept obiectiv final folosinţa temporară a banilor obţinuţi, atunci în cazul prezentării unor informaţii false în scopul obţinerii unei despăgubiri/indemnizaţii de asigurare făptuitorul nu poate urmări un asemenea scop. E cu neputinţă ca despăgubirea/indemnizaţia de asigurare să fie obţinută în scop de folosinţă temporară. Aceasta e obţinută cu titlu permanent. Deci, despăgubirea/indemnizaţia de asigurare este sustrasă, făptuitorul uzitând de înşelăciune. Iar aşa cum remarcă just V.Stati [2], „ipoteza în cauză intră sub incidenţa art.190 CP RM”. Prin urmare, scopul final distinct urmărit de făptuitor face diferenţa între cele două fapte. În aceste condiţii cele două fapte nu au cum să se regăsească în conţinutul uneia şi aceleiaşi norme.

În legislațiile altor state această deficiență legislativă lipsește. Precizăm că, în majoritatea legislațiilor străine studiate, obținerea prin înșelăciune, din contul asigurătorului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare este calificată drept înșelăciune (alias – escrocherie) sau înșelăciune în sfera asigurărilor (fapte penale contra patrimoniului).

I. Prima orientare legislativă este similară cu cea consacrată în ordinea juridică autohtonă. Mai exact, întâlnim norme asemănătoare cu cele consemnate la art.238 CP RM, care prevăd răspunderea pentru dobândirea creditului sau a împrumutului prin înșelăciune.

Subliniem însă, că legiuitorii acestor state (spre deosebire de cel moldav) nu includ și despăgubirea de asigurare sau indemnizația de asigurare (alături de credit și împrumut) în postura de bunuri dobândite prin săvârșirea infracțiunii. După cum e și firesc, obținerea prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare este apreciată drept infracțiune contra patrimoniului, fiind calificată drept înșelăciune (escrocherie).

În context, constatăm că în legislațiile acestor state lipsesc norme speciale care să prevadă răspunderea pentru înșelăciune în sfera asigurărilor sau înșelăciune în sfera creditării. Asemenea fapte sunt încadrate în baza normei generale (i.e. normei care stabilește răspunderea pentru înșelăciune (escrocherie)). În această categorie includem: art.207 din Codul penal al Lituaniei [3], art.222 din Codul penal al Ucrainei [4], art.237 din Codul penal al Bielorusiei [5], art.195 din Codul penal al Azerbaidjanului [6], art.208 din Codul penal al Georgiei [7], art.219 din Codul penal al Kazahstanului [8], art.243 din Codul penal al Turkmenistanului [9]. Remarcăm că această abordare este caracteristică statelor foste membre ale Uniunii Sovietice.

II. Potrivit unei alte orientări întâlnim legislații în care (i) sunt incriminate fapte similare cu cele specificate la art.238 CP RM, și (ii) este reglementată, într-o normă specială, sustragerea prin înșelăciune a mijloacelor financiare acordate cu titlu de credit (alias – escrocheria în sfera creditării). Pentru exemplificare prezentăm modelul legislativ tadjic. Astfel, la art.264 din Codul penal [10] este reglementată răspunderea pentru primirea ilegală a creditului, iar la art.246 din Codul penal este consfințită fapta de sustragere a mijloacelor acordate cu titlu de credit.

III. În corespundere cu cea de-a treia abordare identificăm legiuiri în care (i) sunt incriminate fapte similare cu cele specificate la art.238 CP RM, și (ii) este reglementată, într-o normă specială, înșelăciunea în sfera asigurărilor. Diferă însă, localizarea normei care stabilește răspunderea pentru înșelăciunea în sfera asigurărilor.

Astfel, de exemplu, conform legislației Sloveniei norma specială în care este înscrisă înșelăciunea în sfera asigurărilor este amplasată în același articol ce incriminează înșelăciunea, în general. Mai exact, la alin.(1) art.211 din Codul penal [11] este pedepsită înșelăciunea, în general, iar la alin.(2) art.211 din Codul penal este reglementată înșelăciunea în sfera asigurărilor (caz special al înșelăciunii). În legislația Letoniei, [12] Macedoniei de Nord [13] și a Bulgariei [14] înșelăciunea și înșelăciunea vizând asigurările sunt amplasate în articole diferite. Totuși, atât în cazul Sloveniei, cât și al Letoniei,

Macedoniei de Nord și al Bulgariei înșelăciunea în sfera asigurărilor este considerată drept infracțiune contra patrimoniului.

În schimb, în legislația Poloniei [15] și a Serbiei [16] obținerea despăgubirii/indemnizației de asigurare prin înșelăciune nu este catalogată drept infracțiune contra patrimoniului, ci infracțiune economică (fapt cu care nu suntem de acord). Este remarcabil însă, că această faptă nu este localizată în articolul ce incriminează dobândirea ilegală a împrumutului (așa cum o face legiuitorul moldav). În aceste legislații se face distincție între dobândirea ilegală a împrumutului/altor beneficii și înșelăciunea/frauda în sfera asigurărilor.

De menționat că, în legislațiile acestor state nu identificăm o normă specială (bunăoară, ca în cazul legislației Republicii Tadjikistan) care să prevadă răspunderea pentru sustragerea prin înșelăciune a mijloacelor financiare acordate cu titlu de credit.

IV. Conform unei alte orientări identificăm (i) norme care cuprind fapte penale analogice celor de la art.238 CP RM, (ii) norme în care este reglementată răspunderea pentru înșelăciunea în sfera asigurărilor și (iii) norme în care este incriminată înșelăciunea în sfera creditării. Este ilustrativ modelul legislativ rus. Astfel, la art.176 din Codul penal [17] este stabilită răspunderea pentru obținerea ilegală a creditului, la art.159.1 din Codul penal – escrocheria în sfera creditării, iar la art.159.5 din Codul penal – escrocheria în sfera asigurărilor. De remarcat că ultimele două infracțiuni (escrocheria în sfera creditării și escrocheria în sfera asigurărilor) sunt considerate forme speciale ale escrocheriei – infracțiune contra patrimoniului.

Deci, spre deosebire de cel de-al doilea și cel de-al treilea model legislativ, în cadrul unui nomen juris este incriminată atât înșelăciunea în sfera asigurărilor, cât și înșelăciunea în sfera creditării. Totodată, similar primelor trei orientări, normele care stabilesc răspunderea pentru înșelăciunea în sfera asigurărilor și/sau pentru înșelăciunea în sfera creditării coexistă alături de normele ce stabilesc răspunderea pentru dobândirea creditului, împrumutului etc. prin înșelăciune.

V. Într-o altă concepție legislativă, nu regăsim norme care să prevadă răspunderea pentru dobândirea creditului sau a împrumutului prin înșelăciune (aidoma legiuitorilor din primele patru categorii). Totodată, identificăm norme ce incriminează (i) înșelăciunea în sfera creditării, inclusiv bancare și (ii) înșelăciunea privind asigurările, drept cazuri speciale ale înșelăciunii (infracțiuni contra patrimoniului). Aceste norme devin operabile atunci când făptuitorul urmărește scopul de sustragere. La această categorie atribuim: §222 și 223 din Codul penal al Slovaciei, [18] art.145 și 146 din Codul penal al Albaniei [19], §265 și 265b din Codul penal al Germaniei [20] și secțiunea 210 și 211 din Codul penal al Cehiei [21].

O abordare extrem de interesantă identificăm în legislația Turciei. Așadar, la art.157 din Codul penal [22] este reglementată infracțiunea de înșelăciune. În același timp, la art.158 din Codul penal este prevăzută răspunderea pentru înșelăciunea în formă calificată. La lit.j) și k) alin.(1) art.158 din respectivul cod penal sunt înscrise următoarele semne circumstanțiale agravante: a) prin obținerea unui împrumut de la o bancă sau de la o altă instituție financiară (lit.j)); b) cu intenția de a obține o plată de asigurare (lit.k)).

Deci, comparativ cu legislatorul slovac, albanez, german și ceh, cel turc nu instituie veritabile norme speciale, în cadrul unor articole distincte, care să incrimineze (i) înșelăciunea în sfera creditării, inclusiv bancare și (ii) înșelăciunea în sfera asigurărilor. Acesta a decis ca în textul unui articol distinct să fie stipulate toate variantele agravate ale înșelăciunii, inclusiv a celor săvârșite în sfera creditară sau în sfera asigurărilor.

VI. Potrivit unei alte abordări legislative, lipsește un articol similar cu art.238 CP RM, care să interzică penal dobândirea prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului. De asemenea, nu atestăm nici norme care să reglementeze răspunderea pentru înșelăciunea în sfera creditării. Totodată, în textul acestor legislații sesizăm norme ce incriminează înșelăciunea în sfera asigurărilor. În același timp, respectiva infracțiune este apreciată în calitate de infracțiune contra patrimoniului. În context, evocăm legislația penală a României,[23] a Portugaliei, [24] a Olandei, [25] a Greciei, [26] a Finlandei, [27] a Suediei, [28] a Estoniei, [29] a Croației [30] și a Austriei [31].

VII. În corespundere cu o altă orientare legislativă este incriminată doar înșelăciunea în sfera creditării (art.301 din Codul penal al Ciprului [32]) sau înșelăciunea ce cuprinde în cadrul aceluiași articol, inter alia, cea din sfera creditării (art.245 din Codul penal al Muntenegrului [33]). În legislația Italiei este pedepsită penal înșelăciunea în sfera obținerii alocațiilor publice (art.640-bis din Codul penal [34]). În legislația acestor state înșelăciunea în sfera asigurărilor nu este incriminată în cadrul unui nomen juris, pentru astfel de situații având aplicabilitate norma generală ce prevede răspunderea pentru înșelăciune. La fel, lipsește o normă similară cu cea de la art.238 CP RM.

VIII. În fine, în unele legislații lipsesc cu desăvârșire atât norme care să sancționeze penal fapte similare cu cele înscrise la art. 238 CP RM, cât și norme speciale care să incrimineze înșelăciunea în sfera asigurărilor și înșelăciunea în sfera creditării. Cu titlu exemplificativ prezentăm exemplul Armeniei, [35] Kirghiziei, [36] Belgiei, [37] Franței, [38] Ungariei, [39] Spaniei, [40] Elveției [41] și Danemarcei [42]. Potrivit acestor legislații, obținerea prin înșelăciune a unui credit/împrumut sau a unei despăgubiri/indemnizații de asigurare cade sub incidența normei generale: normei ce sancționează înșelăciunea (escrocheria) sau normei ce sancționează cauzarea de daune materiale prin înșelăciune.

Reiterăm că este necesar ca răspunderea pentru escrocheria în sfera asigurărilor să fie reglementată în conținutul unei norme distincte.

Dintr-o perspectivă, un atare amendament va înlătura divergențele de interpretare și aplicare a normelor de la art.238 CP RM. Evident, pentru aceasta, se impune de exclus din textul art.238 CP RM a expresiilor ce vizează fapta de dobândire a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare.

Dintr-o altă perspectivă, această modificare va accentua predispoziția legiuitorului de a contracara fenomenul înșelăciunii în sfera asigurărilor.

În context, în doctrina rusă se menționează: „pentru a combate mai eficient escrocheria în sfera asigurărilor, primul și cel mai evident pas îl reprezintă constituirea unei abordări unificate a conceptului de escrocherie în sfera asigurărilor și consacrarea acestuia în legislație"; [43] „extinderea cercului componențelor de infracțiuni aferente

escrocheriei este un fapt ce are o importanță pozitivă în lupta cu infracțiunile contra patrimoniului și care va contribui la dezvoltarea unui set de măsuri, mai bine direcționat, de combatere a escrocheriei în sfera asigurărilor"[44].

Analogic, în literatura de specialitate română se evocă faptul că „frauda în asigurări a fost incriminată de legiuitor pentru a sublinia importanța relațiilor sociale care se nasc legate de activitatea de asigurări, domeniu aflat în continuă expansiune" [45].

Același lucru se subliniază în doctrina de specialitate a statelor ce nu cuprind, în legislațiile lor penale, o normă specială îndreptată spre incriminarea escrocheriei în sfera asigurărilor. De exemplu, autorul bielorus V.Hiliuta [46] propune crearea unei norme speciale privind escrocheria în sfera asigurărilor, făcând trimitere la unele modele legislative ale statelor străine.

Iu.V. Iurkevici susține că „dacă escrocheria în sfera asigurărilor ar fi fost incriminată într-un articol separat, cu propriile sale semne constitutive și măsuri de răspundere, atunci, acest lucru ar fi contribuit la creșterea respectului față de lege din partea cetățenilor" [47].

CONCLUZII

Considerăm că și legiuitorul moldovean trebuie să reglementeze, în cadrul unei norme speciale, răspunderea pentru escrocheria în sfera asigurărilor. Acest lucru se impune, mai cu seamă, ținând cont de actualul conținut al art.238 CP RM, care prevede răspunderea pentru o ipoteză inexistentă. De jure, această ipoteză ar trebui să îmbrace forma unei escrocherii, comise în condiții speciale (i.e. în sfera asigurărilor).

Pe cale de consecință, dispoziția art.238 CP RM trebuie reformulată, astfel încât să fie exclus asigurătorul din categoria victimelor infracțiunii, urmând ca acesta să apară în postura de victimă a escrocheriei în sfera asigurărilor [48].

REFERINȚE:

1. Legea Republicii Moldova privind activitatea de asigurare sau de reasigurare, nr.92 din 07.04.2022. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 129-133.
2. STATI, V. Analiza unei erori admise la modificarea art.238 din Codul penal prin Legea nr.180 din 2014. În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare". Chișinău: CEP USM, 2015, pp. 12-14.
3. Codul penal al Republicii Lituania. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html
4. Codul penal al Ucrainei. Disponibil: https://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/razdel-1-7/
5. Codul Penal al Republicii Belarus. Disponibil: https://kodeksy-by.com/ugolovnyj_kodeks_rb/237.htm

6. Codul Penal al Azerbaidjanului. Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353#pos=2331;-38
7. Codul Penal al Georgiei. Disponibil: https://matsne.gov.ge/ru/document/download/16426/212/ru/pdf
8. Codul Penal al Kazahstanului. Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252&pos=3407;-46#pos=3407;-46
9. Codul Penal al Turkmenistanului. Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=31295286#pos=1967;-60
10. Codul Penal al Tadjikistanului. Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30397325#pos=2503;-9
11. Codul penal al Republicii Slovenia. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovenia-RO.html
12. Codul penal al Republicii Letonia. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html
13. Criminal Code of the Republic of North Macedonia. Disponibil: https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/MONOGRAPH/66834/135908/F-1025739791/MKD-66834%20(EN).pdf
14. Codul penal al Republicii Bulgaria. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html
15. Codul penal al Republicii Polone. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html
16. Criminal Code of the Republic of Serbia. Disponibil: https://www.mpravde.gov.rs/files/Criminal%20%20%20Code_2019.pdf
17. Codul penal al Federației Ruse. Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/7c23990e7bc7ec9960625ca9411a470cd61ad2ec/
18. Codul penal al Republicii Slovace. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovacia-RO.html
19. Criminal Code of the Republic of Albania. Disponibil: https://www.warna-thgroup.com/wp-content/uploads/2017/11/Albania_CC_1995_am2015_en.pdf
20. Codul penal al Republicii Federale Germania. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html\
21. Codul penal al Republicii Cehe. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html
22. Criminal Code of Turkey. Disponibil: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2016)011-e
23. Codul penal al României. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Romania-RO.html
24. Codul penal al Republicii Portugheze. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Portugalia-RO.html
25. Codul penal al Regatului Țărilor de Jos (Olanda). Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Olanda-RO.html

26. Codul penal al Greciei. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Grecia-RO.html
27. Codul penal al Republicii Finlanda. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Finlanda-RO.html
28. Codul penal al Regatului Suediei. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Suedia-RO.html
29. Codul penal al Republicii Estonia. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Estonia-RO.html
30. Codul penal al Republicii Croația. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html
31. Codul penal al Republicii Austria. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html
32. Codul penal al Republicii Cipriote. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cipru-RO.html
33. Criminal Code of the Republic of Montenegro. Disponibil: https://www.icj.org/wp-content/uploads/2013/05/Montenegro-Criminal-Code-2003-eng.pdf
34. Codul penal al Republicii Italia. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Italia-RO.html
35. Codul penal al Armeniei. Disponibil: http://www.parliament.am/legislation.php?ID=1349&lang=rus&sel=show#8a
36. Codul penal al Kirghiziei. Disponibil: http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111527
37. Codul penal al Regatului Belgiei. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Belgia-RO.html
38. Codul penal al Republicii Franceze. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html
39. Codul penal al Ungariei. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Ungaria-RO.html
40. Codul penal al Regatului Spaniei. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html
41. Swiss Criminal Code. Disponibil: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/en#art_146
42. Codul penal al Regatului Danemarcei. Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Danemarca-RO.html
43. БЫКОВА, Н.В. Понятие «страхового мошенничества»: сравнительно-правовой анализ. În: Вестник РУДН, серия Юридические науки, 2009, № 2, с. 6.
44. МАХУЧИЕВ, Х.М. Мошенничество в сфере страхования в контексте реформирования уголовного законодательства Российской Федераций. În: Пробелы в российском законодательстве, 2013, № 4, с. 133; РАШИДОВ, Ш.М. Особенности ответственности за страховое мошенничество: анализ

новелл уголовного законодательства Российской Федерации. În: Юридический Вестник ДГУ, 2013, № 1, с. 86.
45. RADU, M.-N., RADU, M.-D. Insurance fraud. În: Fiat Iustitia, 2015, nr. 1, p. 128.
46. ХИЛЮТА, В. Мошенничество на рынке страхования. În: Юрисконсульт, 2013, № 3, сс. 22-25.
47. ЮРКЕВИЧ, Ю.В. Проблема страхового мошенничества в Республике Беларусь и методы борьбы с ним. În: Тезисы докладов межвузовской научной конференции молодых ученых, (Минск, 23 апреля 2009), с. 54.
48. STRATAN, A. Studiu de drept comparat privind infracțiunea de dobândire prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului cu participarea minorului. În: Materialele Conferinței științifice internaționale „Interesul superior al copilului: abordare socio-culturală, normativă și jurisprudențială”, (Chișinău, 30 septembrie – 01 octombrie 2022). Chișinău: CEP USM, 2022, p. 525.